

»Jeg vidste alt om Bornholm og Fanø – men ikke noget om verdens største ø, Grønland«

Sörine Gejl har skrevet en bog om syv grønlandske børn, der blev adopteret til Danmark. Vi kan ikke blive ved med at lukke øjnene for, hvad der er sket. Og etniske danskere har også krav på at få kendskab til den virkelige historie om Danmarks administration af Grønland, siger hun

Af Ulrik Dahlin

Da Sörine Gejl som 36-årig i 2004 kom til Qaqotoq (Julianehåb) i Vestgrønland som skolelærer, var der bløde sofaer på lærerværelset til de danske lærere og hårdere træstole til de grønlandske. Hun var klar over, at hun ikke skulle sætte sig i sofaerne, hvis hun skulle få grønlandske venner. Derfor satte hun sig på træstolene.

»Jeg sad alene det første år. Ingen ville sidde ved siden af mig, fordi jeg er dansker,« fortæller hun. Sörine Gejl havde sine børn med til Grønland, og hvis de ikke skulle blive drillet, måtte de sige, at de var islændinge.

»Der er et ekstremt danskerhad blandt mange grønlandere. Jeg var også klar over, at jeg hurtigst muligt måtte lære noget grønlandsk. Så lidt efter lidt stoppede mine lyse øjne med at være et issue.«

Danskerhadet kom ikke bag på hende. For hende var det en logisk konsekvens af den behandling, grønlandere i generationer har været udsat for, ikke bare fra danske myndigheder, men også fra danskere, der for en kortere eller længere stund har boet i Grønland.

»Grønland har huset mange utilpassede danskere, der har bestridt stillinger, de aldrig ville kunne have fået i Danmark. De har kunnet gemme sig i Grønland,« siger hun.

Efter hjemkomsten fra Grønland har hun arbejdet på Arktisk Institut på Christianshavn og skrevet bachelor om mødet mellem grønlandere og det sociale system i Danmark. Det er også her, Information interviewer hende i instituttets bibliotek, hvor årgang efter årgang af den grønlandske avis Atuagagiutit står side om side med Grønlandsposten. Hendes interesse for Grønland stammer tilbage fra barndommen, hvor hun blev fascineret af en grønlandsk pædagogassistent i børnehaven.

Da hun kom til Qaqotoq, blev hun klar over, hvor lidt hun trods barndommens interesse egentlig vidste om forholdene for menneskene oppe mod nord.

»Det gik op for mig, at jeg fra folkeskolen vidste alt om Bornholm og Fanø, men næsten ingenting

om Grønland, verdens største ø.«

Det lykkedes for Sörine Gejl at få nogle grønlandske venner og kamerater, og en af dem kunne hun tale dansk, men ikke grønlandsk. Forklaringen var, at hun som barn var blevet adopteret til Danmark, så hun havde mistet sit modersmål. Og dermed også mistet sin kultur og baggrund og muligheden for at tale med sin biologiske familie.

Venindens historie blev en øjenåbner for Sörine Gejl. Det viste sig snart, at veninden ikke var den eneste, der som barn var blevet fjernet fra sin familie. En anden var en kustode på museet i Nanortalik. En ældre mand, der haltede.

»Han var som barn kommet med lægebåden til Danmark, fordi han havde en medfødt skævhed i ryggen. Så han fik en kunstig hæl. Men diakonisserne syntes, at den lille søde dreng var så nuttet, at de beholdt ham i flere år. Da han så blev ni-ti år, var han ikke længere så nuttet, så de sendte ham retur, dog uden at orientere forældrene. Han blev bare sat af på kajen, men blev heldigvis genkendt,« gengiver hun mandens fortælling.

Det vides ikke med sikkerhed, hvor mange grønlandske børn der mere eller mindre mod deres familiers vilje er bortadopteret til Danmark. Alfred Dam, der var socialchef i Grønland fra 1967-71, har fortalt, at da han kom til Grønland, var det mere eller mindre et tag selv-bord for danskere, der gerne ville have et grønlandsk barn.

Sörine Gejl vurderer, at der kan være tale om flere tusinde.

»Lige så snart børnene kom til

Danmark, blev de registreret som danske statsborgere. Derfor ved vi ikke præcis, hvor mange der er tale om,« siger hun.

»Det er almindeligt kendt i Grønland, at der var en lind strøm af danskere, der tog de små eksotiske grønlanderbørn med til Danmark. Nogle gange blev de smuglet ud, som om de var dyr. Man ville aldrig bare tage et barn på gaden i Vendsyssel og overlade det til andre,« som hun udtrykker det.

Gruopvækkende fortællinger

Sörine Gejl blev så optaget af den problematik, at hun – efter at være vendt tilbage til Danmark og blandt andet havde arbejdet på Mændenes Hjem og et bosted for grønlandere i København – nu har skrevet en bog, *Atlant-spagat(i)*, hvor syv grønlandere fortæller deres historie om deres opvækst og senere tilværelse. Det er bemærkelsesværdigt, hvor meget de syv beretninger ligner hinanden, fyldt som de er med brutalitet, seksuelt misbrug, alkohol, selvmordsforsøg og psykoser.

»Jeg har valgt at fortælle om de stærkeste blandt de skæbner, jeg mødte. Men der er mange, mange andre,« siger Sörine Gejl. Hendes bog er inspireret af den afdøde socialrådgiver Tine Bryld, der i 1998 udgav bogen *I den bedste mening*. Bryld fortalte om de 22 såkaldte eksperimentbørn, der i begyndelsen af 1950'erne blev flyttet til Danmark for at få en uddannelse, så de tilbage i Grønland kunne være en elite, der kunne føre Grønland ind i fremtiden. Eksperimentet gik smerteligt anderledes, og børnene blev aldrig en del af nogen elite. Statsminister Mette Frederiksen har siden i 2022 givet de overlevende eksperimentbørn en skriftlig undskyldning.

Anbefalede den største spiral

Sörine Gejls bog er, så vidt hun ved, den første udgivelse i Danmark, hvor teksten både er på dansk og grønlandsk. »Et rørende og vedkommende værk,« skriver Dansk Biblioteks Central i en lektørdtalelse, der fortsætter: »Bør læses af alle, men særligt af dem med interesse for Grønland og dansk kolonihistorie.«

Under sin research har Sörine Gejl fundet en instruks fra dan-

ske myndigheder om, at når grønlandske børn uden for Nuuk skulle bortadopteret, var det politiet, der skulle rykke ud for at få en underskrift fra børnenes forældre. Ofte var det moren, der som enlig forsørger stod alene tilbage med ansvaret.

»Grønlandere var dengang måske meget autoritetstro, så når politiet har skullet skaffe en underskrift, er det næppe sandsynligt, at mødrene har fået tilstrækkelig orientering om, hvad det egentlig var, de skrev under på,« lyder hendes vurdering.

Tre af de syv grønlandere i bogen er blevet adopteret ulovligt, mener hun at kunne konstatere ud fra dokumenterne i deres sager ifølge Rigsombuddet i Grønland. Om en af mødrene havde myndighederne i Danmark skrevet, at hun var en »typisk grønlander«.

»Mødrene til de tre ville helst ikke skrive under, selv om politiet troppede op. Det tog mange måneder, før de blev overtalt. Men de endte med at gøre det alligevel. For mig er det ret tydeligt, at myndighederne i Danmark og Grønland var mere interesseret i at hjælpe etniske danskere.«

Hvem ejer historien?

Hun har, fortæller hun, også fundet telegrammer i arkiverne, der viser, at når man fra dansk side anbefalede en grønlandsk mor at sende deres børn i pleje, var myndighederne – ofte Mødrehjælpen – allerede i kontakt med danske adoptionsfamilier. Hun har også fundet en manual tiltænkt de læger, der arbejdede i Grønland, og som var med til, at over fire tusinde grønlandske unge piger i 1960'erne systematisk fik opsat en spiral – mange uden samtykke.

»Der var tre forskellige størrelser på spiralen, og i Danmark måtte man først opsætte en spiral efter det førstefødte barn af hensyn til livmoderens størrelse. Men Landslægen skrev, at man bare skulle vælge den største, selv om grønlandske kvinder typisk kun er halvt så store som danske kvinder. De grønlandske kvinder fik spiral, når de fyldte 18 – også selv om de ikke havde født barn. Det er endnu en reminiscens fra kolonitiden og tydeligt udtryk for den grundlæggende opfattelse, at danskere er

bedre end grønlandere,« siger hun.

Undervejs har Sörine Gejl også måttet tænke over, hvem der ejer historien. Kan hun som etnisk dansker tillade sig at skrive om grønlanderes historie?

»Nogle grønlandere mener nej. Og jeg forstår for så vidt godt deres modstand mod, at man som dansker beskriver vores fælles historie.

Men jeg synes også, at man skyder sig selv i foden, hvis man vil gøre folk tavse. Jeg opfatter mig bare som et redskab, for det er jo de medvirkende, der fortæller deres historier.«

Hun mener, der bør nedsættes en kommission, der kan granske alle adoptionsager fra denne periode.

»Vi kan ikke blive ved med at lukke øjnene for, hvad der er sket. Der går mange grønlandere rundt, som stadig betaler prisen. Men etniske danskere har også krav på at få kendskab til den virkelige historie om Danmarks administration af Grønland.«

Lige så snart børnene kom til Danmark, blev de registreret som danske statsborgere. Derfor ved vi ikke præcis, hvor mange der er tale om, fortæller Sörine Gejl. Foto: Anders Rye Skjoldjensen

uda@information.dk

Syv skæbner gengivet i bogen

Kim

Kim blev født i Qaqortoq i 1969 som søn af en dansk håndværker og en ung grønlandsk mor. Forældrene blev skilt, og Kims mor, som måske var psykisk sårbar, endte med midlertidigt at overlade forældremyndigheden til drengens farfar, der drev en købmandshandel i Grønland.

Farfaren og hans yngre kæreste rejste med Kim og hans lillebror til Danmark. Det blev en opvækst med mange tæsk med sko, bøjler eller klædebørste, og volden fortsatte, da farfaren flyttede tilbage til Grønland. Selv om moren gang på gang forsøgte at få sine børn tilbage, lykkedes det ikke. »Jeg føler lidt, at det var myndighedernes holdning, at det selvfølgelig var bedre, at drengene skulle være hos en dansker end hos en grønlander,« fortæller Kim i bogen.

Tilbage i Grønland oplevede Kim og hans lillebror, at de som ikke grønlandsk-talende stod uden for begge verdener. De var ikke danskere, men de blev heller ikke opfattet som grønlandere. Den splittelse har forfulgt Kim i hele hans tilværelse, og den går igen i hans forhold til hans egne børn, han som fraskilt ikke bor sammen med. Det er Kim, der bruger udtrykket Atlant-spagat, som er blevet bogens titel: »Den evindelige Atlant-spagat med familier, børn og børnebørn i Grønland og Danmark, på kryds og tværs af Atlanten.«

Winie

Winie blev født i Sisimut (Holsteinsborg) i 1970. Også hendes forældre blev skilt, og efter farens selvmord overlod moren ansvaret for Winie til en dansker, hun havde lært at kende. Det samme skete for hendes seks søskende, der kom til forskellige familier i Danmark, når deres tillidsfulde mor var blevet overtalt til at overlade forældremyndigheden til andre.

Da Winie som fireårig kom til København til sine nye danske forældre, forstod hun ikke, hvor hun var, og hvorfor hun ikke kunne komme tilbage til sin mor. Det hjalp heller ikke, at hendes nye forældre forærede hende en kulsort dukke.

»Jeg klippede straks håret af dukken og har aldrig leget med dukker siden,« siger hun i bogen.

Elisa

Elisa blev født i Nanortalik i 1961 som datter af en dansk håndværker og en grønlandsk mor. Faren drak og forlod moren, der også begyndte at drikke. Elisa blev efter et stykke tid bortført af sin far til en anden by i Grønland, men her fik hun voldsomt mange tæv af farens nye kone. Det endte med, at hun blev sendt til Danmark i pleje, hvor familiens ældre søn i årevis misbrugte hende seksuelt.

»Det gør så ondt i mig i dag, og jeg græder stadig, når jeg tænker på alt det lort, jeg var udsat for,« siger Elisa, der flere gange forsøgte at begå selvmord. Hun fik menstrua-

tion som 12-13-årig, og derfor mente hendes plejemor, at hun skulle have en spiral. Den satte en læge op, selv om hun var mindreårig.

Kalle

Kalle blev født i Qaqortoq i 1971 som søn af en dansk håndværker og en grønlandsk mor. Forældrene blev skilt, og snart blev Kalle og hans storebror sendt til Danmark til deres farfar, hvor de boede nogle år i en lille by i Jylland. Farfaren vendte tilbage til Grønland, og Kalle og hans bror blev sat i en dansk skoleklasse. Her var de to drenge »som jaget vildt«.

»Vi lignede jo grønlandere, men vi kunne ikke tale et ord grønlandsk,« som Kalle siger. Lige som de øvrige personer har Kalle druknet sine sorger og bekymringer med alkohol. Det gør han stadig, og det har kostet ham to familier.

»Nu drikker jeg hver eneste dag alene, mindst én flaske vodka og gerne en sixpack til at skylle det hele ned med.«

Johanne

Johanne blev født i Nanortalik i 1968 af en dansker og en grønlandsk mor. Hun blev født for tidligt og var derfor meget syg som spæd. Hun kom på børnehjem og blev senere adopteret til en dansk familie i Napasok. Adoptivfaren var voldelig, og det fortsatte, da familien flyttede til Danmark. Som voksen genså hun i 1992 Grønland og sin biologiske mor.

John

John blev født Esbjerg i 1973 af meget unge grønlandske forældre. »Jeg har brugt livet på at glemme, fordi jeg er blevet mishandlet hele livet,« indleder han sin beretning. Som fireårig blev han tvangsfjernet af politiet og kom på børnehjem. Herfra til en plejefamilie, hvor han blev seksuelt misbrugt og siden på børnehjem igen. Som voksen er han holdt op med at drikke, men han hænger stadig ud med grønlandere i København, blandt andet på Morgencafeen, et værested for hjemløse.

Nanna

Nanna blev født i Uummannaq i 1971. Hun var syg som spæd og blev fra et spædbørnshjem adopteret af et dansk lærerpar, der snart rejste tilbage til Danmark. Som den eneste i bogen har hun et godt forhold til sine adoptivforældre. Men også Nanna havde problemer med at finde ud af, om hun var dansker eller grønlander. Derfra var vejen til druk og selvskade meget kort. I dag lever hun i Danmark sammen med en anden grønlandsk kvinde.

uda@information.dk